

Treća cjelina sastoji se od dva poglavlja. Poglavlje “Drugi morejski rat 1714. - 1718.” (str. 227-238) posvećeno je posljednjem mletačko-osmanskom sukobu. Glavnina tadašnjih ratnih sukoba nije bila vezana uz dalmatinsku bojišnicu, na kojoj valja izdvojiti mletačke pobjede kod Sinja (1715) i zauzimanje Imotskog (1717), kojima je Republika konačno zaokružila dalmatinske posjede.

Nakon završetka ovog rata i mira u Požarevcu (1718) u Dalmaciji započinje mirnodopsko razdoblje koje je potrajalo sve do utruća Mletačke Republike (str. 239-260). U tom razdoblju u izvještajima nuncijature izmjenjuju se vijesti o premještanju dalmatinskih jedinica, kužnim epidemijama, gospodarskim problemima, trgovačkoj aktivnosti na Jadranu. Venecija se tada suočava i s novim izazovima, protonacionalnim, vjerskim i prosvjetiteljskim, a autor posebice izdvaja pojavu lažnog cara Stjepana Malog u Mainama i skadarskog paše Mahmuda Bušatlije.

Na kraju knjige nalaze se sažeci na hrvatskom i engleskom jeziku (str. 261-266), popis izvora i literature (str. 267-273), kazalo osobnih imena (str. 275-285) te kazalo zemljopisnih naziva (str. 286-295).

Spisi mletačke nuncijature obiluju brojnim zanimljivim podacima o ratovima, sukobima, naružanju, fortifikacijama, ratnim taktikama, ali i podacima o demografskim promjenama, gospodarskim problemima, bolestima, epidemijama, životu u gradu i na selu. Oni djelom potvrđuju i dosad u historiografiji stvorenu sliku dalmatinske prošlosti u 17. i 18. stoljeću, a dijelom prikazuju nove slike, stvaraju nove zaključke i otvaraju nova istraživačka pitanja. Stoga je Dalmacija prikazana očima papinskih veleposlanika u 17. i 18. stoljeću zanimljivo i neizostavno djelo za sve istraživače dalmatinske povjesnice ranog novog vijeka.

Maja Katušić

Slaven Bertoša, *Osebjuno mjesto austrijske Istre: lupoglavski kraj u srednjem i novom vijeku*. Zagreb: Srednja Europa, 2011, 257 str.

U izdanju izdavačke kuće “Srednja Europa”, 2011. svjetlo dana ugledala je knjiga istaknutog povjesničara prof. dr. sc. Slavena Bertoše. Knjiga donosi nove poglede na područje sjeveroistočne Istre, koje je u povijesnoj znanosti još nedovoljno istraženo. Slaven Bertoša, redoviti profesor na Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, već je čitav niz godina jedno od vodećih imena istarske i hrvatske historiografije. Bogato ukrašena slikama u boji, knjiga broji ukupno 257 stranica, a podijeljena je na predgovor i trinaest poglavlja.

U predgovoru (str. 7-9) autor navodi kako historioografska istraživanja Lupoglava i njegove okolice oživljavaju 1994. kao posljedica organizacije znanstvenih skupova i izdavanja Zbornika općine Lupoglav. Autor jednako tako naglašava slabiju istraženost ovog kraja u domaćoj historiografiji.

U prvom poglavlju, pod naslovom “Kronološki pregled historiografije” (str. 10-24) pisac donosi iscrpan pregled historioografskih istraživanja o temi kojom se knjiga bavi. Naglašavajući slabiju zainteresiranost istraživača, daje iscrpan pregled povjesničara i djela koji su se makar i djelomično bavili lupoglavskim krajem. Autore dijeli u tri skupine. Prvu skupinu čini starija historiografija do 1945, drugu novija historiografija od 1945. do 1991, a treću skupinu suvremena historiografija nakon 1991. Masnim slovima označavajući autore, Bertoša je svojim izvrsnim poznavanjem povijesti istarske historiografije stvorio iznimno koristan alat svim budućim istraživačima ove teme.

“Teme iz srednjovjekovne i novovjekovne prošlosti” (str. 25-43) naslov je drugog poglavlja, u kojem Bertoša donosi podatke o općini Lupoglav prema njejoj administrativnoj pripadnosti, broju stanovnika, geografskom položaju, stalnim sukobima s mletačkim područjem ili crkvenoj jurisdikciji. Važan dio poglavlja čini pregled obitelji koje su posjedovale lupoglavski kaštel, uz dodatak njihovih genealogija i prikaze njihovih grbova.

“Lupoglavska buna 1847. godine” (str. 44-46) naziv je trećeg, ujedno i najkraćeg poglavlja knjige.

U njemu autor donosi podatke o buni koja je izbila 1847. zbog nezadovoljstva kmetova prema obitelji Brigido iz Trsta.

Četvrto poglavlje naslovljeno "Camillo De Franceschi i njegov opis područja Lupoglava" (str. 47-67) temelji se na raspravi Camilla De Franceschija *I castelli della Val d'Arsa*, koja predstavlja prvorazredni izvor za ovaj kraj. Preko djelovanja spomenutog istarskog talijanskog povjesničara, dr. Bertoša donosi iscrpne podatke o lupoglavskom kaštelu i njegovoj povijesti.

Peto poglavlje, pod naslovom "Camillo De Franceschi i njegov opis područja Boljuna i Vranje", donosi pregled povijesti mjesta Boljuna i Vranje, a svojom temom nadovezuje se na De Franceschijev članak o tom kraju.

"Migracijski kontakti Lupoglava, Boljuna, Vranje i Učke s Pulom (XVII.-XIX. stoljeće)" (str. 80-104) naziv je šestog poglavlja, koje donosi podatke o migracijskim kretanjima između Lupoglavštine i Puljštine. Autor je na bazi istraživanja matičnih knjiga umrlih, vjenčanih i krštenih rekonstruirao migracijska kretanja koja su vidljiva u razdoblju od 1613. do 1817. Značajan je i cjeloviti popis doseljenika iz Boljuna, Vranje i s Učke, u kojemu se nalazi 36 osoba pronađenih u matičnim knjigama Pule, a potjecale su iz ovoga kraja.

"Mletačka pljačka kaštela Lupoglava (1782.)" (str. 105-132) naslov je poglavlja koje obrađuje zanimljivu temu o pljački lupoglavskog kaštela koja se dogodila 1782. i procesu koji se vodio u idućim godinama s ciljem obeštećenja opljačkanih podanika Austrije. Pljačka koju je izvela nekolicina mletačkih podanika imala je dalekosežne posljedice, a spor se vodio pune četiri godine, sve do 1786. Rekonstrukcija ovog slučaja bila je moguća uz pomoć opsežnog spisa koji se čuva u Državnom arhivu u Veneciji. Na koncu poglavlja autor donosi hvalevrijedan prilog u kojem je objavio prijepis sedamnaest izvornih dokumenata, čime je arhivsko gradivo učinio dostupnijim širem krugu istraživača.

"Prodaja lupoglavskog kaštela (1895.)" (str. 133-143) poglavlje je u kojem je Slaven Bertoša, koristeći spise iz fonda Zemaljskog sabora Markgrofovije Istre koji su pohranjeni u Državnom arhivu u Rijeci, prezentirao dokumente o prodaji

kaštela. Prodaju kaštela pokrenuo je tadašnji vlasnik Tommaso Sottocorona iz Vodnjana. Uz bogate slikovne priloge na kraju ovog poglavlja, važno je spomenuti i faksimile dokumenata o prodaji.

Deveto poglavlje nosi naslov "Prometne prilike na Lupoglavštini i Boljunštini u XIX. stoljeću" (str. 144-149). Predmet analize ovog poglavlja čine tri prvorazredna arhivska dokumenta: topografska skica okruga Buzet iz 1868, topografska skica ceste Buzet - Roč - Lupoglav - Vranja iz 1868. te nacrt ceste preko Učke.

Učka, mjesto posebnog značenja i percepcije za sve stanovnike Istre, a osobito ljude koji joj žive u podnožju, tema je poglavlja naslovljena "Crtice iz prošlosti Učke" (str. 150-156).

"Prošlost Bresta pod Učkom" (str. 157-178) poglavlje je u kojem je autor svoj istraživački napor usmjerio na minuciozno rasvjetljavanje prošlosti mjesta Bresta u jugoistočnome dijelu Cićarije. Tijekom prošlosti naselje je pripadalo Lupoglavskoj gospoštiji. Područje je bilo pod upravom Pazinske knežije koja je spadala pod austrijski posjed. Stoga se u izvorima često nalazi i naziv Kraljevski Brest. Autor prati razvoj naselja od prapovijesnih tragova i lokaliteta, spominjući gradine i pećine sve do srednjeg i ranog novog vijeka. Spominju se i urbari, od kojih najstariji datira iz 1498. godine. U ovom se poglavlju donose i zanimljivi podaci o ratovima i pustošenjima, kao i diferencijama, odnosno nepodijeljenim posjedima.

Slično kao prethodno poglavlje strukturirano je i ono naslovljeno "Selo Semić u srednjem i novom vijeku" (str. 179-193). U srednjem vijeku ovo selo, smješteno između Lupoglava i Lanišća, bilo je kuratija i crkveno je pripadalo jurisdikciji tršćanskog biskupa. Mjesto je bilo uređeno urbanizacijom iz 1523, 1571, 1573. i 1623, a slično kao i u Brestu bilo je nepodijeljenih parcela i pobuna nezadovoljnog stanovništva.

Zadnje poglavlje, naslovljeno "Iz prošlosti Leksišćine" (str. 194-205) donosi podatke o 19 zasebaca tijekom srednjeg vijeka. Lokalitet se u arhivskim vrelima prvi put spominje 1373, a trajno je pripojen Lupoglavskoj gospoštiji 1409.

Vrlo važan podatak za sve buduće istraživače sastoji se u popisu izvora i literature (str. 206-214).

Kao dodatno obogaćenje teksta, na kraju knjige nalaze se sažeci na talijanskom, engleskom i njemačkome jeziku (str. 215-234) te kazalo zemljopisnih naziva (str. 235-242), kazalo osobnih imena (str. 243-252) i bilješka o piscu (str. 254-257).

Osebnjuno mjesto austrijske Istre: lupoglavski kraj u srednjem i novom vijeku autora Slavena Bertoše predstavlja izniman doprinos povijesnim istraživanjima područja Lupoglava i njegove okoline i prva je cjelovita znanstvena monografija o tom kraju. Svojim arhivskim i terenskim istraživanjima pisac je ovom knjigom obogatio istarsku historiografiju pružajući stručnoj, ali i široj publici iznimno zanimljivo štivo.

Marko Jelenić

Esad Kurtović, *Vlasi Bobani*. Sarajevo: Društvo za proučavanje srednjovjekovne bosanske historije, 2012, 162 str.

Nastavljajući proučavanje vlaških skupina srednjovjekovne Bosne, nakon dužih ili kraćih radova o Vlasima Mirilovićima, Predojevićima, Nenkovićima, Dubravčićima, Pliščićima i drugima, dr. Esad Kurtović, profesor na Odsjeku za historiju Filozofskog fakulteta u Sarajevu, ovog puta odlučio se na objavljivanje cijele monografije posvećene jednoj jako zanimljivoj skupini - Vlasima Bobanima. Ova monografija ujedno je i prvo izdanje Društva za proučavanje srednjovjekovne bosanske historije "Stanak", mladog ali ujedno i jedinog udruženja u Bosni i Hercegovini koje se stručno bavi proučavanjem srednjovjekovne prošlosti.

Monografija je podijeljena na sedam sastavnih i međusobno povezanih cjelina. Nakon uvodnog izlaganja, autor se najprije osvrće na izvore u kojima se mogu pronaći informacije o ovoj vlaškoj skupini, kao i na njihovu zastupljenost u dosadašnjim historografskim radovima (9-10). Kao i većina radova profesora Kurtovića, i ova monografija gotovo je u potpunosti napisana na temelju neobjavljenih podataka razbacanih po raznim serijama Državnog arhiva u Dubrovniku. Karakter tih podataka je različit. Vlasi Bobani najčešće se spominju u raznim tužbama podignutima protiv njih, ali ne mogu se zaobići ni raznovrsni tipovi ugovora, zaduživanja i drugih oblika gotovo svakodnevnog komunikacije s Dubrovnikom, glavnim središtem prema kojem su gravitirale sve njihove aktivnosti. Fokusiranje na veliki broj dosad neiskorištenih izvornih podataka, kao i podatak da se na osnovu informacija starije literature o Vlasima Bobanima vrlo teško mogla napisati i enciklopedijska natuknica, daju poseban uvid u vrijednost ovog izdanja.

Drugo poglavlje posvećeno je porijeklu i smještaju Vlaha Bobana (str. 11-22). Kurtović najprije ističe da porijeklo imena ove vlaške skupine još nije rasvijetljeno, te da vjerovatno potječe od nadimka njihovog rodonačelnika, izvjesnog Bobana, čije su fizičke karakteristike, točnije mali rast, postale identifikacija čitavog plemena. Jedna od najčešćih zamki u koju upadaju i brojni iskusni istraživači